

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг таньгчын, Элст балгсна комитетсин болн Халъмг АССР-н Деед Советин газет.

№ 229 (3213) |

1958 дж. ноябрин 18

| Уннь 20 деншг

“...Күмн - амтнд социализмүр хаалгъ делгсн Советск Союз Коммунизм тосхлгъар шин агъу ин төрмүд хагъллгънур орх аргъ учраджав производительн чидпин делгрлтин кемджанд курв”.

(КПСС XXI-ч хург деер үр Н. С. Хрущевин кех докладин тезисмүдс).

1959—1965 Д Ж И Л М Ү Д Т С С С Р - н О Л Н - А М Т Н А Э Д Л - А Х У Н Д Е Л Г Р Л Т И Н К О Н Т Р О Л Ъ Н Т О

(КПСС-н XXI-ч хург деер үр Н. С. Хрущевин кех докладин тезисмүд)

Советск Союзин Коммунистическ партин XX-ч хургин тууджлгч шиидврмүд күүцэд, мана орн-нутгин оln-амтн тууджлгч шин дииврмүд күүц. Партин XXI-ч хургиг Советск Союз промышленностин, селәнй эдл-ахун, наукин болн культурин делгрлтин, күүч-көлсчирин материалн бәәдл-джиргд бддлүлггнд шин йилгән гидг дииврмүдәр тосджана. Нарт делкән хоорнк бәәдлд, төвкнүн бәәлгәнә болн оln-амтн аамшг уга бәәлгәнә төлә ноолданд Советск государствин нилчн болн тоомсрнх улм икәр бсв. Мана алдр Төрскн эврәнн билглгч чидлин күүц цецкрджәх цагт бәәдл, коммунизмн хаалгъар уралан бат ишкдләр, ицгтә кевәр йовдж йовна.

Эврәнн Коммунистическ партин эргнд батар хамгсн советск оln-амтн, ик гидг бдм күүцэд, авртә гидг хуврлг бурдәггәд, теднх—мана орн-нутг, ода эврәнн делгрлтин шин эрки чинртә цагур—коммунистическ обществиг делгү тосхх цагур орх аргъ учрав. Эн цагин эргчин ах төрнх—коммунизмн материалн-техническ көрнхиг цуг хә харнх деллдж, мана Төрскнй экономическ болн харслтин кучиг цааранднх батрулдж, терүнләрн хамдан советск оln-амтнй бсдж йовх материалн болн ухан-серлин неквириг улм күүц хангъах төр болджана. Капиталистическ делкәлә дөрлдәнд эн—мегиг йилггч девснх болдж, амн болгәна тоод продукц гаргългъар капиталистическ амтин ик делгрлтә орн-нутгудиг күүцд давдж гарх—тууджлгч төриг илнх күүцәлгәнә девснх болдж гарх зөвтә. Тер төр күүцәвртәггәр хагълхд Коммунистическ парть, цуг советск оln-амтн күүц итклтә.

Манд бәәх көрнхиг болн эв-арггиг цугтнх күүц олзлдж, мана орн-нутгин амн бәәх тууджлгч төр ахр болзгт күүцәхин эркл КПСС-н Централн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет, партин XX-ч хургин шиидврмүдәр болн терүнә хбдн парть болн правительств гаргәнх шиидврмүдәр ул кедж, 1959-1965 джилмүдт орн-нутгин оln-амтнә эдл-ахун делгрлтин контролн тооггн проектиг, бөрхн 15 джилин дунд Советск Союзин производствн кучн-чидлин делгрлтин, Коммунистическ партин темдгсн, 1957 джилин ноябрин 6-д СССР-н Деед Советин Обнин сессий деер келгдсн программа ирлцүлдж диглдж кетхә гидж СССР-н Госпланд даалгъцхала.

КПСС-н ЦК-н сентябрьск Пленум партин дарани биш XXI хург хураггәд, терүн деер 1959—1965 джилмүдт СССР-н оln-амтнә эдл-ахун делгрлтин контролн то хәләх кергтә гидж шиидв.

СССР-н Госплан, союзн республиксин Министрмүдин Совет, министрств болн ведомств, наукин Академий болн нань чигн научн учрежденьс бийсәрн орлцж белдсн, 1959—1965 джилмүдт СССР-н оln-амтнә эдл-ахун делгрлтин контролн тооггн проектиг КПСС-н Централн Комитет болн СССР-н Министрмүдин Совет хургин хәләврт орулдж бгчәнә. Эврәнн дарандан бас, союзн республикар белдсн селвгүд, предприятисин болн тосхлтсн орулдж бсн материалмудиг хамцулдж совнархозмуд кесн проектировксар ул авч кегдсн, тер материалмуднх болхла, партийн, профсоюзн, комсомольск организацсин шумггә орлцлгътаггәр, көдлмшчирин, колхозникудин, инженерн-техническ көдләнчирин кесг оln селвгүд орлцулдж белдгддлж диглгдсн.

Тиигәд хургин хәләврт орулдж бгчәх контролн тооггн проект мана партийн, советск, зуран болн эдл-ахун органсин ик гидг, оln-зүсн халхар кегдсн уулдврин, эгл олн күүч-көлсчирин агъу ик билглгч көдлмшин аш болджана. Эн—оln-амтнә

социалистическ эдл-аху гарлггәна эрки чинртә авц-бәрц болгч—социалистическ зура келгәнә үндснлә ирлцджәх, цуг оln-амтнә амн-джиргглин төр болджана.

Коммунистическ парть, обществин делгрлтин закани кемджәни туст марксизм-ленинизмн гол положеньсәс иш авч, эгл олн күүч-көлсчирин билглгч шунлтар болн седвәрәр түшг кедж, социализм болн коммунизм тосхлгәна ах төрмүдиг болн тедниг хагълх хаалггиг оln-амтнә эдл-ахун государствн зурад чик диглдж тәвдг төләд, Советск государствин болн энүнә экономикин делгрлтин болн батрлгәна агъу ик төрмүд социалистическ тосхлтин цуг девснхд күүцәвртәггәр хагългддл билә. Экономикиг социалистическ ул деер диивртәггәр хуврүлхд удам болзга государствени ниинцнхгү зура кергтәг СССР-т социализм тосхлгәна тууджлгч дамшлт иткмәр мелүлдж үзүлв.

Социалистическ эдл-аху зура келгәнә алдр идей тәвсн, социалистическ зура келгәнә гол авц-бәрчинх диглдж гаргәнх В. И. Ленин, оln-амтнә эдл-ахун делгрлтин түрүн перспективн зуран, Арасәд электрификац келгәнә гүн научн үндстә зуран—олнд медгдлг ГОЭЛРОН зуран бурдәггәчн болн омгшагчнх бәәсн. Селәнә эдл-аху социалистическ кевәр оньгдарулдж бурдәлгәнә төриг Ленин эврәннх туургсн кооперативн зурадан диглдж гаргәнх.

Оln-амтнә эдл-ахун зура келгәнә ленинск идейиг Коммунистическ парть, тавад джилмүдин зура келгәнә улд тәвсн, тер зурасиг диивртәггәр күүцәлгән—экономикин ик түргн делгрлт теткәд, ахр цагин эргид мана орн-нутгиг күүчә гидг социалистическ индустриальн-колхозн орн-нутгт хуврлгъ теткв. Государствени зурасин ул деер күүсн СССР-н оln-амтнә эдл-ахун түргәр делгрлтин эн байн дамшлтиг нарт делкә иткв.

Советск Союзин оln-амтнә эдл-аху делгрлтин шин девснхд бәәх бггә цагин бәәдлд Коммунистическ парть эврәнн XX-ч хург деер, улм удам болзгин перспективн зура диглдж гаргәнх төр тәвсн. Тер зуран ах хаалгән болн төрнх, Алдр Октябрьск социалистическ революцион дбчдгч джилин ббнд нерәлгдсн, СССР-н Деед Советин сессий деер заадж келгдлә.

Өбрхн 15 джилд СССР-н оln-амтнә эдл-ахун делгрлтин төрнх иигдж хәләгддәнә: эн цагин эргид СССР-н промышленностин эрки чинртә халхснх продукц кедж гаргългән 2—3 холванас улү бсхмн. Тиигкәд тегәд, 1957 джилинлә дүнцүлхд, төмрин руда гаргългән кирцхд 3,5 холван бсхмн, нефть гаргългән—4 холван, газ гаргългән болн энүнә производств—13—15 холван, цб болн болд гаргългән—2,3 холван, электроэнерг—4,3 холван, цемент—4 холван бсхмн. Селәнә эдл-ахун туст, энүнә цуг халхнх цаарандан улм күүчә кевәр бсхнх хәләгддәнә, тернх хот-хоолиг элвджүлдж, советск улсин джиргглин неквириг күүцднх хангългъ теткхмн. Өбрхн 15 джилин эргид оln-амтнә эдл-ахун делгрлтин перспективн зура—СССР-т коммунизм тосхлгәна экономическ праграмм болджана.

Омн бәәх долан джилин гол төрнх—коммунизмн хаалгъар оln-амтнә эдл-ахун делгрлтиг хурдулггәна төр, социализм капитализмлә ни-экономическ дөрлдәнд цагиг икәр шүүлг болгългәна төр.

Делгрлтин ишкдләрн деер боллгән—эдл-ахун социалистическ системин негиг йилггч үлүнх даньгин билә, бола чигн бәәнә. Промышленн производствин 1913 джилә кемджәг хәру токтачкад, биди, оln-амтнә эдл-аху үндсәрнх хуврүлдж

бурдәлггәнур орад, негдгч тавн джилә зура күүцәлгәнә эклхд, Советск Союз хамгин ик делгрлтә капиталистическ орн-нутгудас дүнхнхд 50—100 джил хоцрдж йовла. 10—12 джилин эргид мана орн-нутг, зууггәд джилмүдәр ард хоцрснәс гарад, ард улдснәс прогрессүр гәрәлдж күрәд, эврәннх туургсн дииврмүдән, сулхвран болн тустан бәәлгәнә харсдж чадх күүчә гидг социалистическ орн-нутгт хуврв.

Нарт делкән хойрлгч дәнә цагла, СССР-н оln-амтнә эдл-аху авртә гидг гарула харгәнх бийнх, Советск Союз Төрскән харсгч дән төгсснә хбдн 2,5 шаху джил болад, промышленн производстварн дәнә бмк—1940 джилә кемджәггән хәру токтадж авад, дарук арвн джилинх эргид тер кемджәнәс 4 холванас улү давб. Омн бәәх долан

джилд СССР-н оln-амтнә эдл-ахун, түрүн болдж тегәд энүнә ул болгч—күнд индустри, бас урдкларн әдләр, капиталистическ орн-нутгудин, тер тоод Америкин Создиненн Штатсин экономикин делгрлтин йовудас кесг холван даву хурдәр делгрхмн. Социалистическ экономикин коммунизмн хаалгъар делгрлтд энүнә чинрнх улм ббдән боллггәнур бидн шинәс гәрәлдж курх зөвтәвдн, оln-амтнә бәәдл-джирггелиг цааранднх бддлүлхн төлә Советск Союзин экономическ зббриг улм икәр бсхнх зөвтәвдн. КПСС-н дарани биш XXI-ч хургин хәләврт орулдж бгчәх долан джилә зуран даалгъвр тер алдр тууджлгч күүцлүр залгдсн.

Долан джилә зура, прогрессин хаалгъар делгрлдж йовх оln-амтнә эдл-ахун цуг халхнх чинрнх гүүнәр сольгдх деер үндслгдсн. Эн—оln-амтнә эдл-ахун улм хурдн делгрлт тетксн деерән, ик делгрлтә капиталистическ орн-нутгудла дүнцүлхд, промышленностин болн селәнә эдл-ахун эрки чинртә гисн продукц гаргългәна даву ик бслт теткхмн. Производителнх кучн-чидлин батрдж делгрлггәнә нилчәр, бмн бәәх долан джилд оln-амтнә бәәдл-джирггелин кемджәг улм икәр бддлүлх, “обществин цуг члед цуг халхарн сулдан делгрлггнд болн күүц бәәхтә бәәдл теткггнд” (В. И. Ленин. Соч. 6 том, 37 халх) кергтә материалнх теткүл орн-нутгт элвджүлх ул деллгдх.

Өбрхн 15 джилин эргид СССР производств цуг кемджәггән бәәхтә, бас бмн бслггәна тсод продукц кедж гаргългәнарн нарт делкәд негдгч ормд гархмн, мана орн-нутгт коммунизмн материалн-техническ ул деллгдхмн, тернх хамгин ик делгрлтә капиталистическ орн-нутгудла ни-экономическ дөрлдәнд Советск Союзин алдр ик диивр боллдж гархмн. Коммунистическ обществ тосхлгәна агъу ик төрмүд бмнән тәвхләрн, мана парть, цуг советск оln-амтн, научн коммунизмн авц-бәрц деер үндслгдсн марксистск-ленинск теорияг бәәдл-джирггәлд орулдж күүцәнә ашд диглдж авсн делкәд тууджлгч дииврмүдәр түшг кеджәнә.

СССР-т эдл-ахун болн культурн тосхлтин зәрм ашмуд

1. Мана орн-нутгт социализм тосхлгәна ленинск зураггәр, күнд индустриг орн-нутгин экономик бддлүлггәнә көрнхнх ахлулдж делгрүлггәнә туск В. И. Ленинә сургүләр гардвр кеггәд дакәд эдл-ахун социалистическ системин улү сәәггәнхнх олзләд советск оln-амтн коммунистическ партин гардврт экономикин болн культурин делгрлтд, оln-амтнә бәәхтә бәәдл-джирггелин бслтд агъу ик дииврмүд күүсн.

(Цааранднх 2-ч халхд).

1959—1965 Д Ж И Л М Ү Т С С С Р-н О Л Н-А М Т Н А Э Д Л-А Х У Н Д Е Л Г Р Л Т И Н К О Н Т Р О Л Ъ Н Т О

(КПСС-н XXI-ч хург деер үр Н. С. Хрущевин кех докладин тезисмүд)

(Цаарандкнь).

Ори-нутгиг индустриализировать кеггэд, селаня эдл-ахуг (олна эдл-ахун янзд орулад) коллективизировать кеггэд, мухлалгч классмудин уга кеггэд, культури революц кеснй ашд, Советск Союзд социализм динлад коммунизмүр джисэд орлгын динлвртгьгьр кеггэд йовна.

Делкэд түрүн болдж социалистическ государство тосхлгын илгьгьн күчр баядд кеггедми. Делкан империализм кесг дакдж зертг-зевтгьгьр боседж СССР-т социализм тосхлгынг таслахар седсми. Советск олин-амти, Советск йосн баялгьня 41 джилас зуга бралаасн новчк икднй төвкнйүн күч-көлсэр үүлдсми, илгьгьд гихлэ 20 гар джилн даянд болн эвдрен эдл-аху тогталгьня даян хобтк цагин эргид гарсми. Советск стройин амлугч алдр ик күчн-чидлнй — советск олин амти авранны хаалгьдан гарсн боомтган болн күчр зовлнй-түрүгьгьн тесад күчтэ, цецкрджэх социалистическ экономик бүрдаснд гарсми.

Ода Советск Союз күчтэ, аль-бисэри боседж делгрси промышленносттэ, транспортта, бодмэр механизировать кегден селаня эдл-ахута баянй. Олна збөр болн ори-нутгин национальн ору джии болгын босад йовна. Ёслтиь олин-амти эдл-ахун цуг бодлтд болн олин-амти баядл-джиргьлин кемджанй бодлтд үз-тоод национальн ору, советск йосна цагин эргид ами болгьня тоод ховахд 15 холван икдсми. Балгьсдин болн деревенсийн күч-көлсчирин баяхтэ болн культури баядл-джиргьлин кемджан тасрхан угагьгар бодлтд йовна.

Советск олин-амти баатр ноолдана болн күч-көлснй хамгин гол ашнй — шин общество — социализм болн энүнд ирлингьтгь шин политическ строй — советск социалистическ государство бүрдэлгьн болджана. Социалистическ общество болн Советск государственн тосхлг учрдж делгрлгьня залгьддж общественн делгрлтин йосна, энүнйас урд меданд уга шин эргид, амти хооридк халацнн шин кемджан гарсми.

Кемджан бодгэ цагин капитализмин гол күцннй, энүнй делгрлтин гол кергнй болн көгнй — күч-көлсчирин аврлган угагьгар мухлалгьна хаалгьгар икяр олз-ору орулдж авлгьнд баядгьд эннй тегад обществон ик бнш ховнн байдлгьнд, олин-амти ик зуггьн — түрдж зүдлгьнд авч ирдг болхла, социализмин ах күцннй, энүнй йовулгч күчтэ чидлнй — цуг обществон босад йовдг неквринг тасрхан угагьгар хангьгалгьн, наукин болн техникин түрүн цуг күцлс олзлгч промышленн болн селаня эдл-ахун производствиг тасрхан угагьгар делгрүлдж саарүлгьнй улд күч-көлсчирин баяхтэ баядл-джиргьл бослгьн болджана.

Капитализмд зокалта производствин олна чинр болн эзлгьнй тус бийиннй аргь хооридк сөрлцан, социалистическ обществод уга, мейарклдан, производствин анархий, көдлмш уга баялгьн, экономическ кризис мет тинм йовдмуд чигн уга. Социалистическ обществод экономическ йосна талдан эргид бүргьгьгьр делгрүлгьн, дорагшан орлгь болн кризис медг уга гьгьгьр делгрүлгьн, дорагшан орлгь болн кризис медг уга производств тасрхан угагьгар болн түргэр бослгьн болджана. Эннй олин-амти эдл-ахун зура диглх, энүнй делгрлтин үзгин илгьх, производствин кемджг тасрхан угагьгар икдүлх, производствин чидлнй дигтгьгьр диглдж делгрүлх социалистическ эклдц шишлнйгдүлгьгьр бүрдэх болн делгү ор-гар кооперирований кех ав-аргь өгнй.

Социализм экономическ йосна шин эргид гаргьсн дееран обществон (олна) шин халац бас гаргьсми. Баячудин обществод зокалта күн күүг мухлалгьна ормд, социалистическ олна збөрн улд олин-амти эдл-ахун болн культури делгрлгд гүн седклан тавсн, эн делгрлгд эднй көдлмшин ашмудас бүклдан залгьддатаг медг общественн адл зовтэ болн сүлдан баях члсдин хамдан көдлгьнй баядлгд хоор-хооридан донь-тус болгьн болн көдлмшин хамцдан социализмин цагт батрдж тогтсми. Мейарклдан, онц эздүдин, күүг адуслдж мухлалгьна ормд социалистическ общественн амте хоорид шин, йосна гуманистическ халац-үүриняр дорлданй, күч-көлснд нег-негэн доньналгьнй, олин-амти үүдгч седварин, шунитиг билгиг болн аргьгьгьр өргэр гаргьлгьна халац ирсми.

Социализмин советск государственн тосхлтин баядл йосна демократизм үзүлджэх олна шин халац төрдж делгрсми. Советск государственн көндршго ульн болгч көдлмшч классин болн крестьянствин эвдршго ницдан улн икяр батрв, Советск Союзин, тустан сүл зован эдлджэх олин кели амтеин ах-дүүгьнйяр иньгалгьн батрв.

Кели улсин сан дурни ницдан болджэх олин кели амтеин Советск государств джил болгьн улм икяр батрад йовна. Адл зовтэ олин кели амте негдүлджэх Советск Социалистическ Республикени Союз цуг советск республикени экономикиг болн культуриг аль-бисэри тасрхан угагьгар делгрүлгьгьр теткнй.

Ода цуг эн шин йосна эргце, олна шин халацнн ончта тасан, авранны үүлдврт кергтэ орги орман, түрүн болдж социализм тосхсн мана ори-нутгиг баяхтэ социалистическ ори-нутг болгьнд, бдр болгьн амлгч чидлн авад капитализмин өмн авранны, ик гидг үлү саянй үзүлджэх социализмин цуг делкан систем олдж авсми.

2. СССР-н күч-көлсчир советск йосна джилмүдин эргид промышленн тусет баясн Арасан зул джилн хоцртгиг уга кеггэд Советск государств, экономическ халхдан тустан, күүнй үлмй уга баялгьгьн теткжэх күчтэ промышленность бүрдасми. Ёдгэ цагт СССР, промышленн производствин кемджгьгьри Европд негдгч ормин, делкэд — хойрдгч ормин эзджана.

Мана ори-нутгг күцгдсн промышленн производствин агьу ик кемджан иим то-дигэр цаялгьгьнднй: 1958 джилд болд хаялгьн 55 сай шаху тонн болхми, нефть гаргьлгьн болхла — 113 сай тонн болхми. Эннй бодгэ цагт нег сарин эргид болд хаялгьн болн нефть гаргьлгьн буюк 1913 джилниас ик болджана. 1958 джилд электро күчн-чидл гаргьлгьн 233 миллиард киловатт-час күрчана. Ода манд гурви бдр болгьн хаана Арасад джилн эргид гаргьддаснйа адалр электро күчн-чидл гаргьгьнднй. Хуучи Арасад үнарнй келхлэ, химическ промышленность уга баясми. Ёдгэ цагт СССР, химическ промышленностин продукция кемджгьгьри делкэд хойрдгч ормин эзлнй.

Олин-амти эдл-ахун индустриальн делгрлтин болн техничск прогрессин улнй болдж, маши тосхлгьна промышленностин делгрлгд күцгдсн динлвр нег үлү ик. Кесг зүен машин болн оборудованье гаргьлгьн шинйас ик кемджгьгьр бүрдгьдв. Улгүрнй, 1913 джилд цугтан 6 мингьгьн киловатт-час чидлтэ турбине гаргьгьнд болхла, 1958 джилд — 7 сай шаху киловатт чидлтэ турбине; 1913 джилд ут-туршдан 1,5 мингьгьн станок гаргьгьнд баясми 1958 джилд 138 мингьгь гар станок гаргьгьсми. Ёдгэ цагт СССР-н промышленность джилдан 220 мингьгьн трактор, 10 гар мингьгьн экскаватор, 500 мингьгь гар автомобиль гаргьна.

СССР-н цуг күнд промышленность шулуи йовудар делгрлджана. 1958 джилд производствин средств гаргьлгьн 1940 джилниас 5 холван икджана.

Күнд индустриин делгрлтин бодм йовуд болн селаня эдл-ахун производствин бослг, гингн болн хот-хоолин промышленностин цуг аньгсиг бодлүлхнн төлө батта улн гаргьдг учрав. 1958 джилд эдлврин юме гаргьлгьн 1913 джилниас 14 холван шаху босджана, энүнднй культури баядл-джиргьлин эдлврин юме болхла — 45 холванас икдджана. Төрсөн харелгьна алдр ик даянй джилмүдт гингн болн хот-хоолин промышленностин зарм аньгс, производствин кемджгьгьри кесг джил ард үлден болв чигн бодгэ цагт олин амти эдлврин эд-тавр гаргьлгьн 1949 джилниас 2,7 холван икяр гаргьгьнднй.

Промышленностин делгрлгд науки болн техникин шин динлврмүдт көдлмшчирин, учени улсин, инженермүдин болн техникүдин боседж йовх седварт болн гүдждж көдлгьнд түшдг төлөд социалистическ промышленностин ик күцлс бэргьдсн. Зуг КПСС-н XX хургин хобдк цагин эргид 4.500 гар шин зүен машинд, механизмс болн аппаратмуд кегддж гаргьгьддана, өс гидж цуг тавн джилн эргид кедж гаргьсид до-рхнй зовар ик, 800 гар шин зүен прибормуд кедж гаргьгьдв.

Олин-амти эдл-ахун түргн делгрлтин эрки факторнй промышленностин болн тосхлтин залгь онгьдарулгьн болджана. Совнархозмудин көдлсн ахр цагин эргид промышленностин залмджин шин янзин агьу ик үлүнй үзүлгьдв. Промышленн продукция бослтин темп бодлв, производствин дотр-дундк көрнйг олзлгьн зовар ясрв, көдлмшч классин, инженерн-техничск кадрин седвар болн шунят өсв, государственн зура күцэхин төлө социалистическ дорлдан улм өргэр делгрв. Совнархозмудин үүлдврн түрүн джилн эргид 1957 джилн июль сарас ави 1958 джилн июнь сар күртл промышленн продукция бослг нидн джилнлэ дүнвгьцүлхлэ 17 миллиард арслнй икдв. Предприятсн көдлмшин техник-экономическ үзмдже зовар ясрв. 1957 джилд болн 1958 джилн түрүн браладнй күч-көлснй производствин бослтин болн промышленн продукция бийиннй үн багьрулгьна зура давулдж күцгдгь. Бийиннй үн багьрулгьна зурагьас үлгьгьр арвлдснй цуг мөнгьнй эн цагин эргид 10 миллиард шаху арслнй болв.

Промышленностин болн тосхлтин залмдж онгьдарулгьна ашд производств гардлгьн шин, улм бодан девснйгд тавгьдв, экономическ районд болн республик дунд болв чигн, тер мет цуг олин-амти эдл-ахун болв чигн шишлнйгдүлгьн болн кооперировань цаарандан делгрхд оргн аргь учрагьд.

3. Ленинск кооперативн зураг нарть арднй ордж күцгьлгьн деревнйд социализм динлхиг теткв, кесг сай крестьянск өрк-бүлмүд ода колхозмуд — социалистическ ик эдл-ахуст негдцхав, теднй тонь бодгэ цагт 70 мингьгьнйас үлү. Колхозмудла зерглд 6 мингьгь гар селаня эдл-ахун государственн предприятс — совхозмуд баянй.

Селаня эдл-ахуг социалистическ хуврлгьнй болн терүг бодгэ цагин техникяр агьлгьна ашд селаня эдл-ахун производствин кемджан зовар өсв, дакад колхозникүдин болн совхозмудин көдлмшчирин күч-көлснй производствин икдв. Селаня эдл-ахун производствд көдлгч улсин тоогин кемджан, революцин өмнк цагинйас хойр холван шаху багьрен бийнй, селаня эдл-ахун цуг болн хулдгдг продукц кесг холван өсв.

Селаня эдл-ахун ик бослтин программ гаргьсн КПСС-н ЦК сен-

тябрьск (1953 джил) Пленум болснй нааран колхозн тосхлг цаарандн батлгьнд болн селаня эдл-ахун производствин делгрлгд ик күцлс бэргьдв. 36 сай гектар эмнй болн эмнйгш-рен газр хагьлдж олзлх амти эдл-ахун эрки ик чинртэ төр ахр цагин болзгт хагьлгьд, тегад терүгьри Дорд үзгт буудян күчтэ баз болн ори-нутгин райодар селаня эдл-ахун производств шишлнйгдүлхиг күцгьх условий тогтагьдв. Сүл тавн джилн эргид терүнй өмнк тавн джилнлэ дүнвгьцүлхлэ буудян культури гаргьлгьна джилэ дундин кемджань 38 процент икдв, тингьлэри эрднй-шишэ тарлгьн өргэр делгрлгьдв, көвнй гаргьлгьн 20 процент, олс гаргьлгьн — 76 процент, шинрин свекл — 66 процент, нарн цецг — 65 процент, боднцг — 11 процент, темсн — 42 процент икдв. Советск Союзд таранй цуг агьу 195 сай гектар давб.

Ори-нутгг бод малин то 1958 джил, 1953 джилнлэ дүнвгьцүлхлэ 14 сай дүнвгьтэ, тер тоод саалин үкр — 7 сай икдхми; гахан то 14 сай, хон — 29 сай икдхми. Мах гаргьлгьн (малин бослтиг тоод орулад) 1957 джилд, 1953 джилнлэ дүнвгьцүлхлэ 1,4 холван, үсн — 1,5 холван, бнднй — 1,4 холван, ноосн — 1,2 холван, тер тоод торгьн болн нари ноосн — 1,9 холван икдв. Укр болгьнае дундлэд үс саадж авлгьн 1958 джил колхозмудар дүнвхд 1.900 килограмм болхми, 1953 джилд болхла 1.016 килограмм билэ. Сүл дор-вн джилн эргид (1954—1957 джилмүдт) селаня эдл-ахун цуг продукция бослтин джилэ дундин темп США-д 1,1 процент баясн болхла, СССР-д 7,1 процент болв.

Селаня эдл-ахун делгрлгд бэрсн күцлс — колхозн тосхлг баталгьгар болн совхозмудин делгрлгьр, бүрдямджин — политическ болн экономическ татлгьта ик төрмүд күцгьлгьр, дакад түрүн болдж общественн производствин бослгд кол-

крестьянствин болн селаня цуг күч-көлсчирин материал-урмд бодлүлгьгьр партин болн правительствин цуг халх бүрдямджин көдлмшин ашнй болджана. Баях көрнйгиг күцлснй олзлгьнае иштгьгьр общественн эдл-ахун делгрлтин зура шиняр кех аргь колхозмудт учрагьд.

Селаня эдл-ахун производствин бослгүлгч бодгэ цагин техникяр селаня эдл-ахуг агехин тускар парть болн правительств даньгин килмджан бгцхана. 1954 джилас ави 1958 джил күртл селаня эдл-аху 670 мингьгьн трактор (ас гидж арвн тавн мөрнй чидлэр тоолхла сай гар трактор), 370 мингьгьн буудян комбайн, 570 мингьгьн ачлгьна автомобиль болн нань чигн кесг олин техник авб.

Селаня эдл-ахун социалистическ хуврлгьн крестьян улсин күч-көлснй условийн үндсэри онгьдарулгьдв. Селаня эдл-ахун көдлмшчирин күч-көлснй ода индустриальн күч-көлснй адлцхдан улм-ушмар бодгэд йовна. Колхозмудар болн совхозмудар бүрдямджин дамшгьта кадр болн специалистр көдлдж йовихана. Ёдгэ цагт селаня эдл-ахун шишлнй бодан болн дундин медрлэ 500 мингьгь шаху специалистр көдлдж йовцхана.

Колхозмуд ик, экономическ бат эдл-ахус болцхав. Колхозмудин хувагдгг уга көрнйгн 1958 джилн январин 1 шинй 102 миллиард арслнй күрв, 1953 джилд 70 миллиард арслнй баясми. Государствд орулдж өгсн, государствд болн кооперацид хулден продуктасн колхозмуд болн колхозникуд 1957 джил, 1952 джилниар болхла 65 миллиард арслнй мөнйг икяр авцхав. Цуг эн тоот колхозникудт күч-көлснй бдрт мөнйг болн хот-хол өлгьлгьн зовар икдүлх аргь учрав, терүгьри тегад теднй материалн баядл-джиргьлин кемджэ бодлүлв.

Сүл джилмүдт совхозмуд батрцхадж, тонь чигн олдв. Совхозмудин таранй газрин агьунь тавн джилн эргид 15 сай гектарас ави 52 сай гектар күрч өсв.

МТС-н бүрдямдж онгьдарулгьн, колхозмудин производствн-техничск теткьлгьн практик сольлгьн селаня эдл-ахун продукц белдгьнй шин диг-дара болн белдлгьнй шин үн тогталгьн — социалистическ селаня эдл-ахун делгрлгд эрки чинртэ төрмүднй болсми.

Колхозмуд болн совхозмуд батлдж делгрүлгьгьр партин болн правительствин күцгьсн төрмүд — социалистическ селаня эдл-ахун производств улм күцлгьтгьгьр делгрүлхнн төлөд, тар-ра тарлгьнй болн мал боскьлгьнй продукц гаргьлгьн зовар икдүлхнн болн терүнй бийсиннй үниг багьрулхнн төлөд цуг эв-аргь учралжана.

4. Төмр хаалгьн, усна, автомобильн болн агьарин көлгнй делгрлгд зовар ик күцлс бэргьдв. 1958 джил цуг зүен көлгнй ачлгь збөлгьн 1940 джилнлэ дүнвгьцүлхлэ 3 холван үлгьгьр икдв. Көлгиг техничск шинрүлдж агьлгьн агьу ик өргэр күцгьдджана. Улм икяр босджэх кемджатэ аца збөлгьнй теткхд эрки чинртэ, дүнвгьцүлхнн паровозн күчнй үлү гидг ик күчтэ, электровозн болн тепловозн күчн йир саянйар олзлгьддана. Тер мет тенгьсн, голн болн автомобильн көлгьр аца збөлгьн бас өсв. Ори-нутг дунд болн газарин ордудла залгьдана лн-нийд агьарин көлг эдалгьн икяр өсв.

(Цаарандкнь дарук номерт).

Газетд, журналд бичгдлгъиг шулудулхмн

Ноябрь сарин 12-т КПСС-н Хальмг обкомин сeглaтp ур Саврушев Цериа гардлгъта, барт бичгдлгънa йовудин туск куундвр болв. Эн куундвр Хальмг АССР-н залгълдана управленас селекторар кегдв, куундврт цуг райодин залгълдана контормуд, КПСС-н райкомсин сeглaтpмуд орлцв.

1958 джилa барт бичгдлгън Хальмг АССР-н райодин ик зуугъар дегд му йовудта болджахнь тер куундврaс илдв.

Ноябрин 10 куртл куцaгдсн бар тархалгъна тооцагъинь хaлaхлa, 1958 джилин эклцд бичгдснa тоогъин 77,9 процентдн курч. Цугъарагъаснь юмна муугъар Черноземельск, Приозерн, Целинн, Юстинск райодар бар тархагдджана. Черноземельск районд газет, журналд бичгдлгън нидн джилин зурагъин 50 процент чигн курад уга. Западн районд 3 кун болгъна негнь газет, журналд бичгдсн болхла, Черноземельск районд 15 куунас негнь бичгдсн баанa. Приозерн районд 9 куунд нег газет ирнa.

Иир муугъар, хашнъгар райондин газетст бичгдджацхана. Юстинск районд баарн газрин газетдн 188 кун бичгддж, Черноземельск района газетд 60-хн кун бичгддж. Эн райодас Яшкульск, Целинн, Приозерн райод бас холд одсн уга.

Республикур ирджах улсин тоон улм осад баасн бийнь, республикин „Хальмг унн“, „Советская Калмыкия“ газетс бас хашнъгар тархагдджана.

Бар тархалгъна цаалгъврн кoллмш му болсар, хальмг барт бичгдaчнр цoбкн болджана. Черноземельск района залгълдана конторнн толгъач Дудченко муугъар кегддж йовх кoллмшиннь ашан эн куундврт илдкв. Райконтор зурагъан 40-хн процентд куцaдж.

„Советская Калмыкия“ газет эн районд 145 кун, „Хальмг унн“ — 79-хн кун бичгддж. Ур Дудченко бар тархалгъна кoллмш районд ягъдж кегддjaхинь медхш, бичгдaчнрин тонь oдр ирвaс ягъдж oсдjaхинь, оln дундас

шиндгдсн бар тархагъачнр ягъдж кoллдjaхинь оньгтан авхш. Эду метар, Яшкульск района конторин толгъач ур Цандаков, Целинн района ур Сумъянов бас муугъар кoллдjaнa.

Эврa келар гарчах ода дeepaн ганцхн газет „Хальмг уннн“ умшачнр дунд чинртa цаалгъвр келж, тархалгъинь тургдулх кoллмшиг залгълдана кoллaчнр бас муугъар кeдjaцхана. Улгурнь, республикин хотл Элсид кeсг минъгън хальмг oрк баанa, болв балгъснд эндр oдр газетд 340 кун бичгддж. Тер дотр республикин залгълдана управленa кoллaчнр бийснь бичгдaд уга. Республикин больницaс нег чигн кун „Хальмг унн“ бичгдсн уга. Негдгч номертa дундин школин 13 хальмг багшас нег чигн хальмг газет умшлжах кун уга. Парторганизацин сeглaтpнь ур Сергиенко Н. Г. багшнр дунд бар тархалгъна кoллмш гарддjaхинь уга. Теду мет йовдл Элстд хойрдгч номертa дундин школд бас гарчана.

Куундврт орлцсн КПСС-н обкомин сeглaтp ур Саврушев диглгч углaн иигдж за-

ав: „Бар тархалгъна кoллмш — бачм цагта тор. Бариг цаг дeepнь эс тархахла, цаалгъврн кoллмш тату болсн учрар кeсг умшачнр газет, журнал уга улдхмн. Бар тархалгъна кoллмшиг ноябрь сарин 20 куртл сан куцaнъгустaгъар дуусх кергтa. Эн кoллмшиг баарн газрин советин бол партийн актив гарган авч, бийaсн авн эклдж, шин чидлtaгъар гуджрх зoвтa“.

Ола джил ирвaс оln aмгнa баадл ясрад, тeдjaл, культури тетквр oбдлaд йовх цагт, куч-кoллсчнр барт улм-улмар икaр бичгддjaцхана. Бар тархагъачнр eднa неквринь куцндн цаг дeepнь теткдж, эн кoллмшaн килмдjaтaгъар дуусцах зoвтa.

Партии райкомс, парторганизацин сeглaтpмуд эн кoллмшт ик оньган oгч, дуусгдтннь сaанaр гарлх зoвтa.

КАРТАН Йондон.

Бичачнр умшачнр дунд

Шидрхи хальмг бичачнр республикин райодин колхоз-муд болн совхозмуд эргдж йовдж, куч-кoллсчнрлa харгъчхав.

Литературиг болн искусствиг оln-aмгнa баадл-джиргъллa oбpдyллгънa тускар гарсн партин болн правительствин шидврмуд куцaдж, эн джил Хальмг бичачнр кeсг дакдж селанa куч-кoллсчнрлa харгъдж, соньн-сан куундвр кeцxав.

Тинм куундврмудин негнь Яшкульск района „Чилгр“ гидг газрт болв. Ииган ирсн бичачнр совхозин куч-кoллсчнрин кeсн-куцaсн керг-уулдврлaнь, бийсиннь баадллань таньлддж, eднa зaрмснь совхозин ферм болгъниг эргдж, отармудар чигн одчхав. Бичачнр Сян-Белгин Хаср болн Байдын Санджара эн совхозин ферм болгънд оч, эврaннь произведеньсан умшдж oгцxав. Бичачнр Сусен Аксен, Инджин Лидж, Кoктaн Элдa, Дорджин Баснь, Лиджин Эрцн, Санъгъджин Бося бас фермсaр йовдж оln-aмгнlа харгъчхав. Совхозин централнь усадьб дeep, совхозин клубд ик оln улс цуглрдж, eдниг соньсчхав.

Азийн болн Африкин орн-нутгудин бичачнрин, Ташкентск хуртг орлцсн бичач Сусен Аксен, тер хургин тускар кeлдж oгсинь, aмгн йир икaр соньсeдж сонъсв.

Бичач Колян Сандж болн Цугсоюзин радион кoллaч ур Саен со бас „Лиманный“ совхозин 1-ч фермин кoллмшчнрлa харгъдж, куундвр кeцxав. Eдн Яшкульск района „Гашунский“ совхозин куч-кoллсчнрлa бас харгъчхав, Каспийск, Черноземельск райодин eдл-ахус эргдж йовцхав.

Одсн газртан мана бичачнр эврaннь произведеньсан умшдж oгцxав, оln-aмгнlа соньн куундвр кeцxав.

С. ДЖАКУЕВСКИЙ.

Кинотеатр секгдв

Октябрин 41 ч oбнд Приюгн селанд „Комсомолец“ гидг кинотеатр секгдв.

Шин кинотеатр 400 куунa ормга. Энунд фойе, буфет болн нань чигн хорас баанa.

Кинотеатрин oмн бийдн Владимир Ильич Ленинд бумблгъ тосхгдв.

Театрин oбрк газрт урдн баасн паркиг бoсxгдж икдулх болдж Приюгненск района центрин комсомольчнр бийсгaн даалгъвр авихав.

науци гардач, селанa eдл-ахун доктор, профессор А. С. Всяких кeлджaнa.

Нармаев Морхадж учен нер зyухин кергт ик кoллмш кeсн, кeсг зун дeтp умшeмн, оln джилин эргид Киргизск ССР-н колхозмудар, совхозмудар шиндлжтин кoллмш кeсн.

Дoрвн джилин туршарт Тoрскaн харгч Алдр даанд орлцад, Москва, Сталинград, Воронеж, Белград, Курск харедж ноолдад, кeсг дакдж шавтад, кeсг дакдж Тoрскнaсн ачлгдaд, 1945 джил хaрy ирхлaрн Фрунзе балгъснд «Советская Киргизия» гидг газетд советск мал oсклгънa отделин заведуюч болдж кoллдж баасн.

Киргизд кoллджaгъад Нармаев шин ясулгддjaх алатауск тохмта бод ма-

Ослтин хаалгъар

Эн селан дeep хoрн нaамн джил хооран селанa eдл-ахун артель тогтсн, тер аш сyулднъ «Гигант» гидж нер зyусн.

«Гигант» колхоз oдгa цагт ик oнр eдл-ахута, оln малта, ик орута байн артель. Кeмp, колхоз 1956 джил 53 минъгън толгъа хoбтa баасн болхла, эн джил 89 минъгън хoбтa.

Колхозин нyч-кoллсчнр хoн малиннь тохминь ясулдж, тeднaс гардг ноосинь индyлхин тoлa зyткдjaцxанa. Колхоз эн джил Тoрсиндaн 3252 центнер ноос орулдж oгв, эс гидж 1956 джил орулдж oгсн нооснла дyньцyллхлa — 1397 центнер ноосн yлy болдж гарна.

Орн-нутгтан ноос орулдж oглгънд сан диилвр бaрсн дамшлтa хoбчнр дунд ах хoбч Иван Климович Нинитенног тeмдглдj болхмн. Эн хoбч торгън нооста 700 хoн болгънас 7,9 килограмм ноос авв.

«Гигант» колхоз хoбнaс талдан махна болн yснa мал oснa. Сyулин гурвн джилин туршарт колхоз бод мал инaр oсндjaнa, тер тоод саалин yкpмyд минъгън толгъа oмнaсн yлy oсв, государствд мах орулдж oглгън хойр холван yлy талан икдв.

Малас гардг eдл-уш чигн oсдj йовна. 1956 джил колхоз государствд 240 минъгън килограмм oрмин тос орулдж oгсн болхла, эн джил 830 минъгън килограмм тос oгв.

Джил ирвaс буудян болн малин хотин культуp тaрлгън чигн негдaд йовна. Цуг тaрaнa газр 1955 джилинaр болхла, 6 минъгън гeнтaр кyрч oсв, тер тоод цагъан гуйр болн эрдни-шишa тaргднa. Цуг буудя 126220 центнер хурагддж авгдв.

«Гигант» колхозин нyч-кoллсчнрт кoллмшиннь хoбн aмрх газр чигн баанa, нyунд-нoвyднъ сургyль дaсх, aмр-тавар oсх чигн газр баанa. Садовое селанд 2 клуб, культурин гер, детсад, детяслъ, 4 библиотен, долан джилa 2 школ, дундин нег школ баанa. Шин культурин Гер тoсхгдджана.

Колхоз эн джил 26 сай арслнь мoнъгнa ору авхмн. Колхозинунд нyч-кoллснa oдр болгънд 11 арслнь 20 деншг болн хошагъад килограмм буудя авчана.

Эн кeвaр Сарпинскн района «Гигант» колхозин eдл-аху болн баадл-джиргълнь oбдлaд йовна.

Ю. ТКАЧЕНКО.

ШИН УЗГУД ДАСДЖ АВТН

Узгудт сольвр оруллгън

Хальмг келар гарчах мана газет эн сарин хуварас ави эклад, зарм шин узгуд олзлджана. Эн—мана республикин баадл-джиргълд, сургyль-epдмин oслтд ик дoнъ болгч тор.

Шин алфавит, мана хуучн узгуд мет, цуг советин улст олзлгдг орс алфавитас иштaгъар батлгдсн. Болв, эндр oдр куртл мана „Хальмг унн“ газет олзлджасн хуучн алфавитас шин алфавит зoвaр oвaрц. Хуучн алфавитин мунь—нег aаг хошад узгар темдгллгън. Урднъ кeсг давхр узгуд баадг баасн; эн узгуд yлy орм eзлaл, барлгддж гарчах газет, дeтpин зaагъин 30 процент куртл олз угагъар урaнa.

Ода тер давхр узгуд хайгдaд, тeднa ормд неджaгъад узгуд оров.

Дора эн шин узгуд барлджанавдн.

Хуучн узгуд—Аа, Уу, Оо, Гг, Дж, нъ.

Шин узгуд—Ээ, Уу, Оо, Нн, Жж, н.

Темдг: урднъ yгин эклцд „гъ“ соньсгдхла, ик узг „г“ бичгдг билa; шин зокалар, yгин эклцд „гъ“ соньсгдхла, „н“ бичгднa.

Хoбчнрин шин хотн

Нидн хавр, тoрснн газртан ирдж, хальмг 22 oрк-бул Элст балгъсна Сталинa нeртa колхозд ордж, Хар газрур хoбнa кoллмшт гарчхала.

Колхоз энунд цугъарадн гермуд тoсхдj oгв. Хoбчнр эн эврaннь шин хотан „Октябрин 40-ч джил“ гидж неpaдцxала.

—Мана хотнд нег чигн кун хара суухш,—гидж колхозин

ветфельдшер Ланда А. М. келна. 22 oрк-булaс 60 кун малд кoллдж йовцхана.

Тeднa тоод ах хoбчнр Боктан Хант, Сохра Михаил, Гучна Мергя, Сарньга Бятя, Джанджин Бата, Балдун Пурва ахта сан узиджтaгъар кoллджaцxанa.

М. Ч. БОВАЕВ.

Селанa eдл-ахун наукин кандидат

Московск ветеринари академий. Зоотехническ факультетин Советд гун номта улс хурцхав. «Киргизск ССР-н алатауск тохмта бод малиг ясулгън» гидг темар бичсн диссертаций кун болгъна oмн баанa.

Oндр голшг нургъта, далта-эeмтa, шинъкан дoч гарсн наста болв чигн хар уснaннь ирмaгaр буурл oрад баасн залу диссертацин умшкaд, гyн номта улсин сурен сурврт хaрy oгчaнa.

Эн—хол Хальмг тeегaс ирсн Нармаев Морхадж, селанa eдл-ахун наукин кандидат нер зyухар, «Киргизск ССР-н алатауск тохмта малиг ясулгън» гидг диссертацин хареджана.

Нармаев Морхадж бичсн кoллмш ик сан темдг авв.

«Алатауск тохмта малиг ясулснa хoбн (1950—1956 джилмyдт), тер малд юн хуврят гарсн, ямаран хот-

хоолар теткдж болхиг, наста болн багъ наста yкpмyдиг хотинь ямр кемдjaгъар асрхиг дасдж диссертаци бичсн кун ик гидг кoллмш кeдж», гидж эврaннь тодлвртан селанa eдл-ахун Тимирязевск академий мал oснлгънa музейин директор, селанa eдл-ахун наукин кандидат П. А. Барышников бичдjaнa.

«Алатауск тохмта малин тускар ур Нармаевин шиндлдж гyдyлсн керг oдгa цагт Киргизск ССР-н цуг колхозмудт болн совхозмудт олзлгддж, ик yнтa науци дамшлт oгчaнa»,—гидж алатауск мал oсклгън Киргизск госплемрассадникин директор ур А. Комиссаров бичдjaнa.

«Мал oсклгънa кергт ур Нармаевин диссертаци ик чинртa. Селанa eдл-ахун Министeрeтв, партийн болн советск органсин гардачнр тeрyнa сyв-сeлвиг ик yнтaд тоолна»,—гидж

совхозд алатауск тохмта малиг ясулгън», «Алатауск тохмта мал oсклгън», «Алатауск тохмта малин тускар 1956—1960 джилмyдт кeч кoллмшин зура» болн нань чигн.

Нармаев Морхадж мана Хальмг республикин куч-кoллсчнр сaанaр мeднa. Eнyнa бичсн шyлгyд, кeлвpмyд, повестьe олд тaасгднa. «Сандж» гидг повестиг цугъар умшсн болх, бичач ода «Сталинград» гидг ик повесть бичад дуусв. Oмнaн бат тор тaвeн учрар эн тоот кyцв.

Кeсг джилин гyн номин хаалгъар кeсн кoллмшин аш—сан диилвр болдж гарв.

Нармаев Морхадж селанa eдл-ахун наукин кандидатин нер зyугдв. Алексей БАЛАНЕВ.

Олн ăмтнă демократин орн-нутгудар

КЕЛВР

Хар бишмуд

Х. БАЙРАМУКОВА

Промышленн Тайюаньд

ПЕКИН. (ТАСС). Индустриализаци келгн Китдин кесг балгсна бнъгиг сольдж, тедниг промышленн ик центрмудт хуврлжана...

Маши тосхлгъарн Тайюань, Шэньянна дару хойрдгч орм ээллжана. Ода Тайюаньд тосхлгъах кунд маши тосхлгъ завод эвранны агъугъарн, Китдин машин тосхлгъна хойрдгч ик завод болхмн...

Балгсн бийн чигн бсв. Энунд баах улсин то сул долан жилин эргид зургъан холван шаху бсв...

ГДР-н ОЛН-ĂМТНĂ ЭДЛ-АХУН ДИИЛВР

БЕРЛИН. (ТАСС). 1958 джилн гурвн кварталн дунд Германия Демократическ Респуббликин олн-ăмтнă эдл-ахун зура кудăгдлгнă дигин то энд барлгдв...

9,7 процент, кунд маши тосхлгн-9,9 процент, текстильн промышленность-10,4 процент, эдл-уш гаргългн-16,1 процент бсв.

Селанă эдл-ахун ургъц гару угагъар хуралж авгдв. Нидн жилинкяр болхла эн джил селанă эдл-ахун эдл-уш 7,9 процент икар хуралж авгдв.

Эн цагин эргид металлургическ промышленностин кемджан 7,4 процент, химическ-

Олн-ăмтнă сă хăăгч килмдж

УЛАН-БАТОР. (ТАСС). Олн-ăмтнă джилмудин эргид Моньгълин куч-кълсчирин баадлджиргълд болсн ик хуврлтсин негн-государственн социальн страхованă систем мбн...

нутгин экономическ кучн бсв джяхин, партъ болн правительств даньгин олн-ăмтнă сă хăăлгнд килмджан бгчяхин герчнь болджана. Эн закагъар пенсион тетклгь бгггнд гаргггдх мбнъгнă то збвэр икдлгдв, пенсионермуд болх збвтă улсин то немгдв.

Социальн страхованă бюджет культурн болн эрулменд харлгъна торт гаргггдх мбнъгн халагдсн баанă. Курортсин, амрлгъна гермудин болн пионерск лагермудин то джил ирвас бсэд йовна. Теднă то 1957 джилд, 1952 джилд баасар болхла, 125 процент бсв.

Албана металл эд-бод келгнă промышленность

ТИРАНА. (ТАСС). Албана эд-бод келгнă промышленностин эклгч металл эд-бод кедг, Энвер Ходжан нертă Тиранск завод кдлмшт орулгад арвн джил болсна ббн одахн болв. Советск Союзин болн наадк социалистическ орн-нутгудин ах-дуугъин дбнъггггяр завод ик предпринят болдж бсэд, бггг цагин техникяр агсгдджана. Ода эн за-

вод 9 джил урд баасарн болхла 18 холван ик продукци гаргъна. Эн завод 1700 зусн промышленн оборудованă, автомобилин болн тракторин запчастъс гарггдгиг дасв, кесг арвад минъгн плугс, культуриватормуд, силос керчдг машин селанă эдл-ахуд кедж бгв. Промысловой кооперативст зарм амр машин одахнас авн эн кедж гарггдж бгчана.

(Чилгчнь Эклицинь 228-ч номерт). - Алтн биллг, алтн бус, цагъан торгън алычур... "Акад юмн, ода куртл бишмуд гарч ирад уга!?" Халайт, Зубайда эктăгъан хоюрн хагърн гиджана...

Эн бишмуд... Ямр дуньгă зовлнъгта кевар энуг нанд экм кедж бггл! Эн бишмудин 5 метр килнъгиг хулддж авхин тблă эк мини букл джилдн ббмс кедж хулдсн биший. Дакад бишмудиг кеерулхин тблă, ягъад болв чигн алтн хатхмр кергтă баасмн.

Умскул айлгъснанны темдгт Зубайда эктăгъан босад; герин хора темцхав. Амтн эклд шуугв. Гермудин ора деерас, умскул тугаджасн гергиг модар шивад, хамринь улан галз кегад оркхав.

Хасана элгн-саднас нег чигн кун умскулан авсн уга. Ичр хатуд, нег гергн цуг умскулиг хуралж авагерт орулв. Тенднь йоста дан болджана. Зубайда орклад уульсн, шууган, хаякрлдн, керлддан.

- Саяхн бишмудан бийдан улдчкяд, ююни нудар маньгъдур тер бер маднур халахмб?!

Тим кун бер биш, ичран геесн кун. Оч келтн, кемр терунла баах болхла Хасана биш. Мини ду биш, - гигъад хадм-эгч эгзньнд уулад баанă.

Энуг цугъар доньнджачхана.

Салимат сонъстха гигъад, збрг цугъар хаякрлдд баанă. Салимат сонъса чигн баанă. Уга. Сонъссн тоот багъ. Махмудан балм болтл цокулсн болдж энунд медгднă. Зуркн хойр анъг болад шуурад, шавас цусн гооджсн болад, Салимат брл амтă сууна, минь ода цугъар ордж ирад, энунă зуркинъ эдн ягъдж салвлв, тер мет баасн цогцинь колдан ишкяд салвлцах...

Энунас эдн бишмудинь, улдсн ганцхн бишмудинь авхар баацхана. Энуг гарсн бдраснь авн, энунд гидж эк-эцкнь цуглулсн, збдсн збдраснь улдсн ганцхн эн бишмуд. 18 жилин дуусн збдр цуглулхларн, тедниг цугинь амтнд тугадж бггд, эндр бдр бшата болхин тблă тедн цуглулдж.

Харм тбрсмб аль дурго болсн баадлтăгъар Салимат бишмудурн халав: бишмуд бийинь шатагъад баав, зуг гал падрсн бнъгарн биш. Уга. Энуг таялад, кол дорнь хаяд бгчкхмн: "автн, хахдж укцхатн, зуг нанд, манд джиргъл бгтн..."

Салимат генткн адгъмта баадлтăгъар бишмудиннь товчиг эклд таялад, цагъан мбнъгн бусан, нег ханцан таялайл оркв... болв... дарк минн, ягъджанав би, нанд нань умсдг юмн угалм, цугинь бгчкхлхн би...

Тим баадлтă кевтан, ара амтă гишинь, толгъагъан унъгъадж кецалдд, кесгтан эн суув. Куукн цаган сергадж ухаалжад чигн билз эн. Тер саяхн цаган эн нам ягъад

тиим шулун чилдж одсинь, ягъдж бнъгрсинь чигн медсн уга билă. Ур кууктăгъан хоюрн ус авхар Кубаня ковад одхларн, экан ардасн дууддж автл куундд суусн хаалгъсас онъгдан юмн куукн цагиннь джиргълд нам уга...

Эн бишмуд... Ямр дуньгă зовлнъгта кевар энуг нанд экм кедж бггл! Эн бишмудин 5 метр килнъгиг хулддж авхин тблă эк мини букл джилдн ббмс кедж хулдсн биший. Дакад бишмудиг кеерулхин тблă, ягъад болв чигн алтн хатхмр кергтă баасмн. Энунднь хойр джил шаху цаг бнъгрлă. Суулднь, айта гисн уячд бгч уюлгдла. Аш суулднь белн болсн бишмудиг бмсдж узяд, амтн таасад, дурчксн биший. Энуг бмсэд биилх, ииган-тииган гарх дурн авртă гидгар курдг билă. Тим юмн альд баах билă! Эн бишмудан куукн кургид одсн цагтан бмсх збвтă... Кеду дакдж куукн авдрурн ббрддж одсн: нам бмсдж узяд оркчквчн болх гих ухан ордмн, зуг авдроньста, тулкурнь экин хорт. Эн бишмуд куукниг даньгин бийурн авлдмн. Пол угъалж йовад куукн авдриннь ббр кесгтан зогсдмн. Эн бишмудтăгъан, хаджудан бийдан тааста, ухата кургтăгъан хоюрн йовх дурн курдмн. Тиигад зогсдж-зогсдж авдрин кунд буркасинь гарарн илчкяд, куукн хару гардмн.

Хаджудк хорад улм икдсн шууганд Салимат ухаалжасн тоотан мартов.

"Эндрин бийднь гертасмдн гарч арлг. - Чи минн ковунч, гарлсн эгчн чигн тевч збвтăч. Гергичнь эгчичн гундав. Терунанчн му нерн - чини му нерн. Эгчн олдж чадшгоч, герг олч. Ташр деернь, теднăчн умскулас мана калым улу. Терундн оч цаялгъдж бг, цагин эвинь халаджăгъад теруган гераднь харул. Терчнь чамд дакдж керг угă. Иим угмуд Салимт сонъсв.

Гер дотрк улс цугъар эн угмудиг доньнснь йир аамшгтă.

Аргъ уга, Хасан гарад, гергур орв.

Гергнь урдк кевтан суусн ормасн босад, аамсн баадлтă, галин нударн залугъурн халагъад, гейурсн баадлинъ узяд, кол дорнь ухан сеган уга харгъцад унв...

Серл орад, турун узснь - хаджуднь уульдж суусн залунь. Эн нульмсан арчад, гергнанны усинь илв. Болв, генткн, болсн тоотиг ухаалкад, дор ормасн бсрад босв. Эвранны дурн, седклан биллад, садн-элган сонъсх кергтă, аргъ уга, эс гидж энуг насн туршднь харацхакхмн.

- Би залу кумб, залу кевар кех збвтăв. Чи минн эгчд эвранны бишмудан бгсн угач, кундлджăхшч. Аул цугъар энунă тускар меднă. Чамаг герурчн кургчкх, - гидж гергнанны саяхн чирагъинь эс халас гиджăгъад залунь келад, ардан халалго гарч одв.

Салимат кевтад улдв. "Цуг эн тоот зуудн болхий! Нуднь лакнас харнъгъутрад, кол-га-

рнь сулдад, ухань ээдрв. Нааладг аргъ уга, ючъгад эс бгх хасмб хадм-эгчд эн бишмудиг, ючъгад эс заацхасмб нанд, кенд ю бгхинь. Тбруц юмн медгдджăхш. Медхд йир джанъгърга. Халиматин экнь Салиматин экур дбрвн литр ордж биш, гурвхн цитр ордж миск ар дуурнь тос илгăдж гицхана, тер учрар эн бишмудиг бггго баасн болхий эдн? Дарк минн, деедс минн, ода ягъдмб?...

Манъгъдуртнь Кубаня догдлсн дольганд цокгдад уксн кун усна ковад гарч ирв. Эн Салимат баадж.

Бишмуд... Цусн, нульмснд харлсн бишмуд, тиигдж-тиигдж Зубайдан аврт орв. Эн бишмудиг Зубайдагъас ташр энунă хадм эгчнь буладж авсн болдж. Тер, Зубайдан хадм эгчаснь гарсн куукн аш суулднь Фатиман нагъц-экнь болдж гарсн. Тегад эмгн бнъгрхларн тер бишмудиг зе куукндан, гераслтхă гидж улдасмн...

Куукндан эн тууджиг келад тбгсгчкяд, Минат ормасн босв. Куукнь урокан дасхар дакад суув. Энунă нудднь Салимат, мет зогсад баав. Эн дегад

харм болв. Умшлжасн дегриннь мбр хоорндагъар Салиматин хар нуднь дуурнь нульмста, бийнь амн-шир уга орн деер кевтсн болна. Фатима эн ухатагъан газа гарв. Кубаня ковад энунă цогцинь узгдсн болна, хама болв чигн мел му заята Салимат... Ююгъинь келхв... Ганцхн Салимат тиим зовлнъгта баасмб? Бериннь амнд курсн хадм эгчнь, бийнь джиргъл узлу тегад? Ташр терунă бийиннь хадм эгч, минн нагъц эк? Юнъгад телн цугъар тиим хув тату баацхасмб?...

Мел ганцхн эн, цуснд хатурсн, нульмснд угъагдсн бишмуд гемтă. Тим ик зовлнъ узгдсн эн, ягъад ода куртл аврт тбвкун, тогшрдж кевтдв! Эн бишмуд минн герт баадж, нанд кезад чигн амр бгшго...

Фатима адгъмтагъар герурн орв. Экнь урвад ноос урдж сууна. Аамсн бнъг гарсн куукнанны чирад экнь онъг бгсн уга.

Манъгъдур брунднь экнь укран саахар босчад, бешд гал шатджахиг узяд, куукн минн нанас эрт босад бешан тулдж гидж байрлв, болв бешур ббрдд, дотрнь кенчр шатджахиг узв. Шатдж одсн бишмудин нег тасрагъинь бешас татдж гаргъад: "Деедс аялдтн, энчн юн болад одв... Хар бишмуд... Куукн, ягъсичнь энв!" - гигъад хортан гаран дурхла - тулкурнь уга.

Дор ормдан экин амнь зуурнь.

Куукнь нег мбслсн, болгъамджтагъар экурн халадж зогсв, куцях збвтă керган куцасндан омгта, бахмджта баахнь, хаджугъас халад медгднă. Эн йир байрта баанă.

Реданторин дарук Б. Б. Дорджиев.